

Kodemanual til analyse af litteraturdidaktiske læremidler og gennemført litteraturundervisning

Maiken Sissel Norup

I denne manual finder du en kort vejledning til, hvordan du anvender et komplet kodningssystem til analyse og vurdering af forlagsproducerede litteraturdidaktiske læremidler, læreres planlægning og gennemført litteraturundervisning. Der præsenteres forskellige måder at foretage (analytiske) kodninger på, som kan anvendes hver for sig eller i kombinationer med hinanden.

Hvad er en kvalitativ indholdsanalyse?

Kvalitativ indholdsanalyse er en metode, der bruges til systematisk at undersøge indholdet af forskellige former for kommunikation (f.eks. skriftligt eller talt sprog, billeder, video, mm.).

Ved hjælp af denne metode vil du i denne manual blive guidet til at foretage en analyse og vurdering af litteraturdidaktiske læremidler og gennemført litteraturundervisning.

Manualen kan anvendes til analytisk kvalitativ indholdskodning. Analytisk indholdskodning betyder, at du kategoriserer aktiviteter i et litteraturdidaktisk læremiddel eller gennemført litteraturundervisning ved at anvende et foruddefineret sæt af koder på hver af de foreslåede/planlagte aktiviteter, undervisningssekvenser eller ytringer forbundet med en specifik aktivitet under en samtale.

Hvorfor skal jeg udarbejde en kvalitativ indholdsanalyse?

Formålet med indholdsanalyse generelt er at identificere mønstre, temaer eller relationer i data. Formålet med kvalitativ indholdsanalyse i denne manual er at undersøge, hvilke indholdskategorier der findes i dokumenter, der foreslår aktiviteter eller indeholder planlægning af litteraturundervisning og gennemført litteraturundervisning. Denne metode kan give dig et overblik over og indsigt i litteraturundervisningens indhold.

Hvordan udfører jeg en kvalitativ indholdsanalyse af litteraturundervisning?

Du skal have læst/set/hørt de litterære og/eller æstetiske tekster, som aktiviteterne foreslås/planlægges/gennemføres ud fra. Årsagen er, at du har brug for dette indblik i teksterne for at kunne anvende koderne hensigtsmæssigt i deres kontekst. Du skal tildele en given kode baseret på aktivitetens overordnede formål, selv hvis der er elementer, som kunne høre under andre koder. Fokusér på, hvad aktiviteten samlet set sigter mod at opnå.

Oversigt over koder

Kodesystemet indeholder følgende koder. Se definitioner og empiriske eksempler på side 4-5:

- Oplevelse
- Erfaring
- Viden
- Forståelse
- Analyse
- Fortolkning
- Vurdering
- Perspektivering
- Rammesætning
- Evaluering

Eksempel på kodning af et didaktisk læremiddel til litteraturundervisning

Aktiviteterne i det didaktiske læremiddel (f.eks. udgivet af et forlag eller planlagt af en lærer) opdeles i de mindst mulige anvisninger inden for hver aktivitet. Hver anvisning tildeles én af de ti mulige koder.

Eksemplet illustrerer, hvordan en aktivitet (Før I læser) opdeles i i alt fem anvisninger. I dette tilfælde peger anvisningerne på forskellige indholdskoder inden for aktiviteten: viden, evaluering og rammesætning.

Anvisningerne er uddrag fra følgende materiale: Ertbølle, S.-C. (u. å.). *Sci-fi: Fremtiden er her nu*. Alinea.

Aktivitet	Kode
<i>Før I læser</i>	
1. Hvorfor tilhører novellen science fiction-genren?	Viden
2. Undersøg, hvornår det første realityshow i Danmark blev sendt.	Viden
Undersøg, hvad det handlede om.	Viden
3. Hvad er det mest ekstreme realityshow, I kender? Argumentér for, at det er det mest ekstreme.	Vurdering
Før I læser selve teksten, skal I gennemgå opgaven på næste side.	Rammesætning

Eksempel på kodning af gennemført litteraturundervisning

Identificér hvor en aktivitet begynder og slutter, f.eks. ved undersøgelse af en klassesamtale eller en tidsafgrænset undervisningssekvens. Dette gør det lettere at vurdere, hvilke udsagn eller handlinger der er forbundet med den samme aktivitet.

Eksemplet illustrerer, hvordan læreren og eleverne forsøgte at karakterisere en gruppe af fiktive personer i en novelle.

Derfor er denne korte dialogsekvens blevet tildelt koden *analyse*. Her involverer det en samling af ytringer, der hører til den samme indholdskode. Det kunne også have været en enkelt ytring.

Analyse

Lærer E: Godt. Lad mig lige kort høre noget om sjoskerøvene.

[Elev R]?

Elev R: Dovne

Lærer E: Dovne. Hvordan dovne?

Elev R: Det virker bare sådan. Går langsomt og har det sjovt i stedet for at løbe

Lærer E: Ja, de vil hellere gå langsomt i seks timer og have det sjovt. Ja.

[Elev B]?

Elev B: Jeg har også skrevet langsomt, fordi de går på den der mærkelige måde, så skærmen ikke ryster.

Analyse

At kategorisere aktiviteter i litteraturundervisningen ved hjælp af kodesystemet udgør grundlaget for din analyse. Når du har tildelt hver anvisning en kode, er det op til dig, hvordan du ønsker at gennemføre din analyse. Overvej følgende forslag:

- *Brug tal:* Du kan optælle hver kode og finde ud af, hvilke koder der dominerer, og hvilke der er sjældne/fraværende (f.eks. læremidlet er domineret af aktiviteter, hvor det foreslås, at eleverne arbejder med deres basisforståelse af de litterære tekster).
- *Brug ord:* Du kan karakterisere aktiviteterne inden for én, flere eller alle koder (f.eks. aktiviteterne, der er kodet som *oplevelse*, er kendetegnet ved at appellere til evaluerende følelser, som opmuntrer eleverne til generel nydelse, glæde eller tilfredshed ved at læse teksten).
- *Brug en komparativ tilgang:* Du kan foretage en analyse ved at anvende de samme koder på forskellige cases fra litteraturundervisningen og sammenligne de to (f.eks. viste analysen, at de to cases havde det samme mål for undervisningen, men brugte to meget forskellige tilgange: Case 1 brugte en analytisk tilgang, og case 2 brugte en erfaringsbaseret tilgang).

Vurdering

Når du har afsluttet din analyse, skal du vurdere litteraturundervisningen baseret på din analyse. Overvej følgende forslag:

- Ville du eller ville du ikke bruge det forlagsproducerede didaktiske læremiddel i din undervisning? Giv begrundelser for dit valg
- Hvis du ønsker at bruge det, ville du bruge det præcis, som det er? Ville du tilpasse det? Ville du designe aktiviteter selv som supplement?
- Hvilken vægtning af aktivitetstyper foreslår læremiddelforfatteren, at du bringer ind i klassen? (f.eks. en stærk vægt på analyse eller fortolkning?). Er denne vægtning i overensstemmelse den balance af aktiviteter, du ønsker i dit klasseværelse?
- Understøtter din planlægning af litteraturundervisningen læreplanen for faget?
- Hvad er potentialerne og faldgruberne i læremidlet?
- Hvilken litteraturredidaktisk tilgang dominerer i henholdsvis case 1 og case 2?

Kodesystem til analyse af litteraturundervisning

Kode og definition	Mulige tegn på koden	Eksempel
Oplevelse		
At beskrive egne følelsesmæssige oplevelser inden for den litterære eller æstetiske teksts verden	Beskrivelser af <i>evaluerende</i> følelser (følelser rettet mod generel nydelse, fornøjelse eller tilfredshed ved at læse teksten). <i>Narrative</i> følelser (følelser rettet mod omgivelser, karakterer eller begivenheder i teksten). <i>Æstetiske</i> følelser (følelser rettet mod formelle stilistiske træk i teksten)	<i>Hvordan oplever du sproget i novellen?</i>
Erfaring		
At berette om egne og/eller andres personlige eller kollektive erfaringer uden for den litterære eller æstetiske teksts verden, der kan genkaldes og anvendes aktivt	<i>Opfordret</i> eller <i>uopfordret</i> deling af erfaringer. <i>Påstande</i> om erfaringer som man ved, andre har gjort sig. Dannelse af <i>hypoteser</i> baseret på erfaringer	<i>Da jeg var barn, havde vi ikke fjernsyn på værelset</i>
Viden		
At udlægge deklarativ og procedural viden uden for den litterære eller æstetiske teksts verden	Viden om <i>hvad</i> ting i verden er (hvad er dette?), <i>hvordan</i> ting i verden kan gøres (hvordan kan jeg gøre dette?) og begrundelser for, <i>hvorfor</i> ting i verden er, som de er, og <i>gøres</i> , som de <i>gøres</i> (hvorfor er det sådan?)	<i>Hvor gammel er rygeloven?</i>
Forståelse		
At identificere direkte informationer i den litterære eller æstetiske tekst samt koble informationer på tværs af tekstens sætninger, afsnit eller sider med henblik på at drage basale inferenser inden for tekstens verden	Forståelse af teksten ved at hente viden i teksten, parafrasere teksten, læse/se/høre teksten eller aktivere hypoteser om teksten	<i>Skriv et resumé af kapitel 3</i>
Analyse		
At den litterære eller æstetiske tekst nedbrydes i dele og samles igen i en systematisk undersøgelse inden for tekstens verden	Analyse af (isolerede) elementer, relationer (mellem elementer) eller organiseringen (på tværs af) teksten	<i>Lav en personkarakteristik af hovedpersonen i novellen</i>
Fortolkning		
At de analytiske dele fra arbejdet med den litterære eller æstetiske tekst sættes sammen til en helhed, så der fremkommer en dybere mening, som rækker ud over tekstens verden	Fortolkning baseret på dele af teksten (f.eks. symboler) eller hele teksten (tema(er), budskab(er), morale)	<i>Hvad er temaet i digtet?</i>

Kode og definition	Mulige tegn på koden	Eksempel
Vurdering		
At vurdere forhold inden eller uden for den litterære eller æstetiske teksts verden	Vurdering af tekstens kvalitet (f.eks. om teksten appellerer til læseren eller ej), indholdet i teksten (f.eks. begivenheder, handling(er) og karakterer) eller tekstens form (f.eks. stil og sprog) eller forhold uden for den litterære eller æstetiske teksts verden (f.eks. sociale forhold, målgrupper)	<i>Hvilken betydning har det for novellens handling, at synsvinklen skifter så mange gange?</i>
Perspektivering		
At sætte den litterære eller æstetiske tekst ind i en bredere sammenhæng ved at hæve teksten op og perspektivere fortolkningen til verden uden for teksten	Perspektivering til andre litterære eller æstetiske tekster, forfatter-skaber, egne erfaringer/syn på tilværelsen, genrer, (litteraturhistoriske) perioder, faktiske begivenheder eller samfundsforhold	<i>Hvilke ligheder har denne novelle med novellen "Bananfluer"?</i>
Rammesætning		
At metakommunikere undervisningens form og indhold	Rammesætning af undervisningens mål, praktiske oplysninger og organisering i forbindelse med undervisningen, forklaring af aktiviteter eller begrundelser for valg	<i>Der skal I forklare, hvad det går ud på. Så det vil sige, der skal I altså være konkrete i teksten</i>
Evaluering		
At følge op på undervisningen eller elevens læring	Evaluering af undervisningen (f.eks. undervisningens relevans, organisering eller sværhedsgrad ved hjælp af spørgeskemaer, klassedialog, Delphi-metoden, reference-gruppetoden) og elevens læring (f.eks. tests, eksamener, selvevaluering, (peer-) feedback)	<i>Hvad gik godt under forløbet? Og hvad lærte du?</i>